

Zvezek 13.

Letnik III.

SLOVENKA
GLASILO
SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Izdajatelj in odgovorni urednik

Fran Godnik.

V TRSTU, 1899.

Lastnik konsorcij lista »Edinost«. — Natisnila tiskarna
konsorcija lista »Edinost«.

„Slovenka“

    Glasilo slovenskega ženstva.

Izhaja v Trstu kakor priloga „Edinosti“ vsako drugo soboto.

Naročnina znaša za vse leto 3 gld.; za naročnike »Edinosti« pa 2 gld.; posamezne številke se dobivajo v Trstu v tobakarni g. Lavrenčiča na trgu della Caserma po 12 kr. — Rokopisi naj se pošiljajo uredništvu »Slovenke«, naročnina pa upravništvu »Edinosti«, ul. Molino piccolo št. 3.

Vsebina 13. zvezka:

Zorana: Po slevesu — pesem. — E. K.: Pene.
— Bogomila: Srce mi sanja — pesem. — Marica: V odgovor gč. Vandi. — Feodor Sokol: O tem in onem.
— Desimira: Godčevo zdravilo — pesem. — Književnost in umetnost. — Razno. — Doma.

Zaloga in tovarna
pohištva vsake vrste

od

ALESSANDRO LEVI MINZI v TRSTU

Piazza Rosario št. 2. (šolsko poslopje)

Bogat izbor v tapetarijah, zrcalnih in slikah. — Ilustriran cenik gratis
in franko vsakemu na zahtevo. **Cene brez konkurence.**

Predmeti postavijo se na brod ali železnico, brez da bi se za to kaj
zaračunalo.

Gričar & Mejač
Prešernove (Slonove) ulice št. 9
Ljubljana

priporočata svojo bogato zalogo

izgotovljenih oblek

v vsaki velikosti

☞ po najnižjih cenah. ☜

— MIČNE NOVOSTI —

v konfekciji za dame.

☞ Ceniki zastenj in franko. ☜

Odlikovan fotografski atelier

A. Jerkič

— v Gorici — Travnik št. 11, —

prevzema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela. Krasno dovršene
fotografije v naravni veličini 10—15 gld. po vsaki poslani fotogra-
fiji; družinske in druge skupine, razglede.

Manjše fotografije od 1—3 gld. 6 komadov z neprekosljivo, umet-
niško dovršenostjo izdelane na vse mogoče papirje, na porcelan,
žido, platno itd.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje 20—25 gld. tisoč.

Pri našem upravnistvu je dobiti:

AUGUST ŠENOVA:

„Čuvaj se senjske roke“

krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja v slovenskem prevodu.

Komad 35 kr., po pošti 5 kr. več.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 13.

V Trstu, 1. julija 1899.

Letnik III.

Po slovesu.

1.

(Na kolodvoru.)

Nad nama tajno spet šumé
kostanji gostovejni,
a nama krči se srcé
v bolesti zdaj brezmejni.

Prekratkih ur minil je tek,
kot srečna tu sva stala,
kot ločena bilá že vek
se burno pozdravljala.

A zdaj že blizu žvi žga vlak,
svetilka zré krvavo —,
na drugo stran spet mora vsak
ti v levo jaz na pravo!

2.

(Slovo.)

»Daj mi roko in Bog s tabó
zdaj ljubček se ločiva,
saj mnogo že in zdaj še to
ločitév pretrpiva!«

Na videz kaj pogumno sem
ločitvi v lice zrla,
oh, kaj zato, če mi pri tem
je toge duša mrla . . .

3.

(Tolažba.)

Pod nebom žalno se drvi
oblak kot črna noč témán,
in gosto-sive so megle
zastrle polja nam raván.

Hu! že divja jesenski piš...
gorjé, gorjé ti rosni cvet!
Sedaj pa tudi ti z mano
poslovi se s poletjem spet.

Jesen, jesen oj, zrem te tú,
prišel že zopet je tvoj čas,
ki brez sočutja zamori
na polju, vrtilh cvetja kras!

Zakaj se duši dobro zdi,
da strte rože zdaj medle?
Ker se razstati moglo spet
v bolesti s tabo je srcé!

Zorana.

Pene.

Spisal E. K.

unaj brije ostra burja in sneg se plete in pleše ter vrti v fantastične figure. Krasen pogled skozi okno! V elegantni sobi je sedaj tako prijetno, kakor ob nobenem drugem času. Toplota, katara širi skakljajoči plamen v kaminu, čarovna svetloba visoke svetilke, oblažena z zeleno svilo, lahen vonj finega parfema in zavednost, da je zunaj tako grdo, tako strašno grdo.... Ako nisi sam, je to kaj zgodna prilika za refleksije in za modrovanje.

Milan ni bil sam. Henrik mu je pomagal piti dišeči čaj in pušiti vonjave smotke.

Henrik je nekoliko starejši od Milana in to mu daje povoda, da nastopa nekako očetovsko. On je skozi in skozi praktična in silno prozajična duša. Vender ga ima Milan rad in brez hudovanja posluša njegove hladne pouke, njegove dobre svete in njegovo karanje. Milan je namreč pešniška narava. V prsih nosi nebo in pekel; zemlje ne pozna. Trdi blatni planet je dober za skromne živalice, ki ne mislijo na drugo nego na hrano; njegov duh se dviguje v azurne sfere breztelesnosti, misticizma in brezmadežne lepote.

— Neumnost! se huduje Henrik. Neumnost, Ti pravim. Kaj si domišljaš? Meniš li, da opravičujejo Tvoje brezmiselne fantazije vso nestalnost Tvojega značaja? Pesnik si? Vraga si. Nikdar ne bode nič iz Tebe!

— Rani moje srce, rani. Jaz uživam v bolih.

— Norost! Prav zaprav je škoda, da ti je zapustila mati tako premoženje. Ako bi imel skrbi, bil bi morda drugačen.

Milan ga je milo pogledal.

— Moja duša bi se bila vendar dvignila tja gori, kjer sedaj blodi.

— Blodi, da, blodi kakor večni Žid. Kaj pa pravim družega? Vedno, vedno, si zaljubljen, blazno, strastno, a predmeti Tvoje ljubavi se menjajo vsak hip kakor slike v kalejdoskopu. Še nisi ljubil in je ne bodeš nikdar.

— Ne, motiš se, prijatelj moj. Sedaj se motiš. Moje srce je iskalo kakor metuljček po pisani trati, kjer je polno cvetic. A ljubizen se ne pokorava sili. Kaj morem zato, da tako dolgo nisem našel prave?

— Dolgo, da. Dolgo.

— A sinoči sem jo našel.

— Pah!

— Veruj! To je ljubezen.

— Koliko krat si to dejal?

— Motil sem se. Srce se lahko moti. Bili so trenotki opojnosti. Moja žejna duša je srkala neznano sladko tekočino, a pijanost je vselej minila. V nepopisni boli, katero povzrokuje neizpolnjeno koprnenje, sem iskal, iskal; trgal sem cvetke, vsako sem poduhal, vsako sem vrgel v stran; pil sem iz vsake čaše, vselej sem se opil, a nikdar okrepčal. Oh, vse so bile navadne žene....

— Česa pa iščeš?

— Svoj ideal.

— Bedarija. Si li ti vzor?

— To vprašanje ne velja. Moja duša išče sorodnega duha. Mene mora zadovoljiti, meni mora biti ideal. Mene mora ogrevati, dvigati, opajati, vezati. Tajinstveni svet najinih duš mora biti enak. Samo drug v drugem morava iskati vesoljnost in vzajemno popolnitev. Tako združenje je pesem nad pesmami, ki poje nadčloveško srečo in vresničuje bajko hrepenenja.

— Zahvali Boga, da Ti je dal prijatelja, kakršen sem jaz, kajti nihče drug na svetu bi Te ne poslušal. Moj Bog! Kako usmiljen mora biti človek s Teboj. Nu, koliko taktov naštejemo pa v najnovejši pesmi nad pesmami? Kdaj zamre njen zadnji ton?

— Ne, prijatelj, sedaj sem našel, česar sem iskal. Sedaj pride sreča. Vse celice mojega srca mi to pravijo. V duši so mi zazvenele tajne strune lahko kakor Eolova harpa in magična luč mi je zasvetila, lepša od severne zarje. To je ljubezen, prava, sveta ljubezen, ki plava v vetrovih in katero sluti bolno srce, kadar sipljeje lipe s Parnasa listje in cvetje po zemlji in kadar se utrinjajo kresnice....

— Kakšna blaznost!

— — — Moje notranje bitje se je hotelo razpliniti liki elegija, kadar se spomni slepi strunar svoje mladosti in zvončki v tajnem svetu Devahana so jeli že zvenketati moji duševni smrti. A prišla je ona kakor Zarastura in moj duh je rešen, kajti ona je angelj, ki me povede iz puščave, po kateri je doslej tavalo moje koprnenje.

— Oj, oj, ali žive res še taki ljudje na svetu? Za vruga, kje si se naučil tako govoriti? To je nekaka duševna alkimija. Fante, fante, kaj res ne znaš biti pameten?

— Moj razum daruje bogovom zvezdnega sveta, moja duša kraljuje v duši vsemirja.

— Moja glava! Moja glava!

— A kaj naj Ti govorim? Tvoj duh je slabejši od vlnatega oklepa in ne more umeti tajnega pomena vzvišene ideje....

Milan ni bil videti kakor norec. Res je govoril z nekim čudnim glasom, ki je izdajal časih globoko, tromo apatijo, časih pa hipno vzbujenje, dviganje, krepčanje. Nekaj sanjavega se je prelivalo po njegovih čudnih besedah. Ne, gotovo ni bil blazen. Kar je govoril, ni bilo brez pomena, a — umeval je le sam svoje fantastične besede, ki so izražale morda močna čustva — kdo vé, kakšna?

Henrik se je hudoval. Rad bi se bil prijatelju rogal, a ni se mogel. Čutil je, da bi bilo krivično. Milanovo govorjenje ga je celo razburjalo. Zato je hotel napeljati strujo drugam.

— Pustimo slike in fantazije. Ti mi pripoveduješ o resni ljubezni. Kako je s to rečjo?

— Pusti me, jaz sem srečen. Ne moti sanj moje duše.

— Da, takega postopanja morajo biti Tvoji prijatelji vajeni. A to ni prav.

— Česa želiš od mene?

— Torej povej mi vsaj, kakšna je Tvoja najnovejša sreča?

— Ne vem. Krasna je kakor boginja, družega ne vem.

— To je prebito malo. Kateri boginji je podobna?

— Ne muči mi duše. Ne vem.

— Čuden ljubimec!

— Kako šepeta cefir po smrekovih vejah, kadar se razliva plaha večerna zarja po dehtečem nebu v marcu? Povej mi njegove besede, zapoj mi njegov spev... Ti ne moreš, pa ne zahtevaj, naj Ti opisujem, kar čuti božanstvo v meni.

— Dobro, dobro. Ti jo torej ljubiš.

— Rože so vzcvetele, iskra se je vnela.

— In ona Tebe?

— Rosa osvežuje vtrojene cvetlice. — —

— Kdaj ti je povedala?

— — — povedala — — — ?

— Aj, aj, aj! Torej še nič!

— Vse, vse. Tu ni treba besed... Ne muči me! Ona mora biti moja. Ona, nobena druga, kajti čital sem v zvezdah in napil sem se njihove svetlobe. Moja duša je pridobila moči in ona bode moja.

— Spametuj se, Milan. Ti nisi več dete. Tvojemu večnemu metuljevanju mora biti konec.

— Ona, ona, ona... je pel Milan in Henrik je obmolknil.

* * *

Dva dni pozneje sta se sešla v kavarni.

Prozajično in resno je dejal Milan:

— Gotovo je. Vsi spomini so pokopani. Ona je biser, katerega sem iskal po svetu. Blažen sem. Ne izprašuj me več, svoje sreče nočem omadeževati z besedami.

* * *

Julija je bila tako srečna — tako srečna, da se ji je vrtelo v glavi. Beseda, da more biti človek svoje sreče pijan, bila ji je sedaj umljiva.

Nikdar bi ne bila verjela, da je to mogoče. Gosposkih poklonov je bila pač vajena, a da učaka kdaj srečo prave, resnične ljubezni, da utripa na svetu srce, ki zamore vzplamteti z vsem žarom za njo — tega ni več upala. Stari in mladi gospodje, ki so zahajali v njen skromni atelier, ki so jo spremljali na koncerte, ki so se trgali, kdo zapiše prej svoje ime na njen plesni red, so bili galantni, tudi poželjivi, toda ljubezni, katero je ona sanjala, ni našla v teh mladih starih in starih mladeničih. Nekaj časa je pričakovala, da se zgodi kaj presenetljivega, nadejala se je, da doživi kak čudež, naposled se je pripravila, da se odreče. Ona ljubezen, ki je obujala njeno bujno domišljijo, živi menda res samo v domišljiji, v slikah, pesmih in kipih, a v življenju je ni.

Njena duša je prebila hude boje. Srce pokoplje tako težko mladostne upe! Konečno je vender zmagala. Po njenih ustnih je poletal isti posmeh, kakor nekdanj, če so se vrtela cela krdela oboževalcev okrog nje, iz očij pa ni več sijalo ono sanjavo hrepenenje kakor nekdanj...

Enkrat jo je pogledal in vse nekdanje muke so pograbile zopet njeno ubogo srce. Tak pogled je ni še nikdar zadel... Zbežala je s plesa domov. Nihče je ni smel spremiti. Strah pred prevaro jo je gnal odtod.

— Bog, moj Bog, le tega ne! Vsemogočni, varuj me teh očij!

Zaman. Vso pot in vso noč doma se je upiralo ono dvoje očij va-njo — globoko v srcé, v koje se ni hotel več povrniti mir.

Druzega dne se ji je že prišel poklonit. Nenadoma je stal pred njo. Ako bi bila vedela, da pride, bi se bila zaprla ali pa bi bila pobegnila. A prišel je povse nepričakovano, kakor prikazen iz druzega sveta. Ko se je slučajno obrnila od slike, katero je izdelovala, stal je pred njo. Čopič in paleta sta ji padla iz rok, trenotek je obstala, potem je zbežala, kakor plašna srna. V svoji sobi se je zavedla. Kako neumno početje! Kaj naj si misli! Kaj sedaj početi, kako to popraviti?

Kaj, kaj, kaj?

Nič!

Tisoč mislij se ji je križalo v glavi, a vse je zavrгла kot ne-spametne. Ostala je v svoji sobi, naj si misli, kar mu je drago. Ako bi šla doli, pokvarila bi s svojo zmedenostjo stvar še bolj.

Zvečer ga je srečala v drevoredu. Ko ga je opazila, je bilo prepozno, da bi se bila obrnila. Molče jo je pozdravil. Ona mu je odzdravila z lahkim poklonom. Ne da bi izpregovoril besedico, se ji je pridružil. Počasi sta šla dalje. V njenih prsih je vse gorelo, drevje se ji je vrtelo pred očmi. On je molčal. Kaj bo to?

Hodila sta celo uro po belkastih, z drobnim peskom posutih potih. Polagoma so se pomoljevale zvezdice skozi mrak.

Obrnila se je proti domu. Brez glasu je šel ž njo. Oči je upiral v zvezde.

Pred hišnimi vrati sta obstala.

— Julija! Vi ste čitali v mojih očeh. Smem li rešiti uganko Vaše duše?

Ona ga je pogledala. Neizrečna bol ji je branila govoriti.

— Julija, verujete li, da nama je križala neizpremenljiva usoda tajna pota?

Zopet ga je pogledala. In molčala je. I on je obmolknil. Tako sta stala, ne vedoč kako dolgo, nema, on navidezno miren, s sanjativim pogledom, ona silno razburjena, boreča se s solzami.

In konečno je pobegnila v svojo sobo, ne da bi bila izpregovorila besedico.

— Moj Bog, ne vzbujaj mi nadeje, da ne trešči prevara iz raja v brezno!

A nadeja se je vtihotapila v njeno srce vkljub zapahom, katere je skrbno zapirala. In tretjega dne mu je priznala, da ga ljubi blazno, strastno, nepremagljivo...

On pa je bil srečen, da je našel, česar je bil iskal po vsem svetu.

* * *

Sedela sta v operi.

Carmen je pela José-ju: ... se tu non m'ami...

Julija mu je stiskala roko. Sladke besede ljubavne pesmi in tajinstveni spremljajoči jo akordi so šumeli po njenih ušesih kakor pesem njene lastne sreče. Oh, zakaj je tu toliko ljudi, zakaj nista sama, da bi mogla dati poleta svoji nepopisni strasti, ki jo premaguje? Roki ji drhčeta v nervozni vibraciji, pred velike vlažno sijajne oči se ji spušča fina prosojna tančica, izza katere se zavijajo vse reči v neko magično svetlobo, podobno prvim valčkom večerne zarje, v prsih se ji dvigajo opojna čustva in gonijo kri v silnih udarcih k možganom, ustnici ji grozničavo trepetata, gorita... oh

sedaj, sedaj... to je trenotek sreče, zamaknjenja... sedaj... zakaj je toliko oči v parterju, toliko lornjet...

Ah, kakšna moč, kakšna moč strasti...! Kako utriplje srce, kako bije kri v senci... da hoče raztrgati prsa, da hoče raznesti glavo.

En poljub! En poljub!

Nesmiljeno je, žejnemu braniti čašo vode...

En poljub!

Njena roka se oklepa čvrsteje njegove desnice, čvrsteje, on ne opazi ničesar, njegov pogled je srepo uprt na oder, njegove oči požirajo strastno, poredno, prelestno, koketerijo Carmene... ona ga je počasi, neopaženo potegnila v ozadje lože, povsem v kot.... tam je temno, tam nihče ne opazi njenih žarkih, gorečih, morečih poljubcev... a njemu je, kakor bi pritiskala strastna španjolska ciganka svoje v južni vročini plamteče ustnice na njegova žejna usta i on pije, pije neznansko slast in sluša ciganski napev...

Zavesa pada.

José je zabodel nezvesto Carmen in Milanu se zdi, kakor bi bil nož ranil tudi njega.

Gledališče se prazni.

— Greva li domu? vpraša Julija, jedva, jedva pričakujoč, da izgineta tej tuji množici izpred oči.

— Pojdiva za trenotek v restoran. Truden sem. Kapljica vina me okrepi.

Salon je bil poln. Samo ena miza je bila še prazna, a tam je stal eleganten natakár v modernem fraku z belim zavratnikom in stražil prostor, ki je bil ohranjen za gledališčne dame. Pri sosedni mizi sta bila še dva stola prosta. Tam sedeta Julija in Milan. On naroči mehanično večerjo in vina. Pogled se mu gubi v daljavi. Nad očmi mu trepetajo lahne sence...

— Se li počutiš slabo? Zakaj nič ne govoriš? Nič mi ne poveš.

— Glava me boli. Utrujen sem.

Molčala sta.

Vrata se odpró. V salon prišumi ona, pevka Carmen, kakor kaka kneginja. Vse oči se upirajo na njo. Gospodje se ji klanjajo kakor vzvišeni vladarici. V trenutku jo obdaja kolo častilcev in ona sprejema hladno milostno njihove pozdrave.

Kako je krasna ta vročekrvna Italijanka, sè svojimi temnimi, sanjavó blestečimi očmi!

Kako sovraži one, ki se vrté krog nje kakor trabanti okolo planeta, s svojo izposojeno svetlobo...! Po ušesih mu zveni napev...

se tu non m'ami... oh! Sreča blaznosti! Ti si v onih nočno sijajnih očeh, v onih strastno opojnih glasovih, v poljubu onih črešnjevosočnih usten, v onem burnem, brezobzirnem ciganskem objemu. To srečo je nekdanj sanjal — nekdanj — nekdanj. —

Obraz se mu steguje, na bledem licu mu vzcveto bolno rdeče rože, grozničavo stiska zobe, po hrbtenjači mu preleta mraz in ga bode v možgane.

Zdrigne se.

Naglo izpije vino iz kozarca in naroči novo butiljko.

— Ti si bolan — zašepeta Julija nežno. Pojdiva rajše domu.

— Še trenotek — odgovori on brezvočno.

V očeh mu zasije ogenj besnega sovraštva. V žilah mu gori kri.

On pije.

Pevka pozvoni natarkarju.

On zadrhte. Nervozen je, kakor bi ga mrzlica tresla.

Ona vstane. Vsa gospoda krog nje skoči na noge, vsi hité pomagati ji. Ta pograbi njen šal, drugi rokavice, oni mantiljo. Ona se hladno smehlja, hladno, a vendar je to smehljaj.

Milana stiska neka nevidna roka za grlo. Sape mu zmanjkuje, vsa kri mu sili v lice, v oči. Jedva se premaguje, da mu ne cvokokejo zobje.

Julija ga gleda presenečena.

— Kaj ti je za Boga? Ti si bolan... Pojdiva domu.

— Pojdiva.

Vstaneta.

Med vrati se sestaneta s pevkinjo družbo. Izhod je ozek. Nastane mala stiska. Nehoté se dotakne njegova roka njenega komolca. Ona ga pogleda, brez namena, kakor slučajno. Pred njegovim čudnim pogledom povesi glavo.

Trenotek.

Razidejo se.

Pred Julijinim stanovanjem obstoji Milan.

— Ti si res bolan. Pojdi domu in lezi, pa glej, da mi kmalo ozdraviš, Ti ljubi, ljubi moj Milan! Kmalozdravi. Čuješ? Oh, kaj bi storila, da Te izgubim! Varuj se, Milan. Ozdraviti moraš in zopet moraš biti tako ljubeznjiv kakor prej, da bode srečna Tvoja Julija. Oh, kako Te ljubim, Ti moj mili, mili možiček!

Strastno, žarko ga je poljubila. Vso svojo ljubezen, to neskončno ljubezen, ki je prezirala vse meje in zaničevala vse predsodke, je izlila v svoj poljub....

On se je mirno poslovil.

— Jaz umiram, pogibam, Vi pa sprejemate te dolgočasne načičkane marijonete z gladko počesanimi lasmi in monokli, ki nimajo za nič na svetu smisla kakor za svoj modni list. Vso svojo ljubezen Vam ponujam. A moja ljubezen je moje življenje, moje srcé, moja duša, moj um, moja domišljija, moje sanje, moje želje, moje stremljenje, moje hotenje... Ta ljubezen ima svoje korenine v ognju vulkanov, a njeni vrhovi segajo tja, od koder se razlivajo zorine rože po večernih oblakih. Moja ljubezen je odsev božanstva, mogočnega, silnega, živega in ona je mogočna in silna in živa. Vi pa mislite na brez-miselne konvencionalne poklone pijerotov...

— Ne mučite me. Kaj sem Vam storila, da me trpinčite? Slučajno ste me videli v gledališču, kjer me vsak lahko vidi. In brez prevdarka me začnete zasledovati. Od mesta do mesta potujete za menoj in me preganjate, dasi sem Vam dejala, da je Vaš trud brezvspešen.

— A one pomadizovane igračke?

— Ne žalite me! Jaz ne ljubim nikogar!

— Nikogar?

Nikogar.

— Oh, pustite me, pustite. Pojdite, pojdite! Vi me mučite. Gorke solze ji privró v oči. Premagovala se je. Kazala se je hladno, a njena duša je bila razburjena, kakor morje, kadar piha jug. Sedaj je bila kupa polna. Zaihtela je, glasno, grozničavo. Brezmočna je padla na divan in skrila glavo med rokami, ki sta jej ležali na mizi.

— Kaj Vam je, Carlotta? Kaj Vam je? Saj Vas nisem hotel žaliti. Ljubim Vas tako neskončno!

Ona je ihtela — glasneje, krčevito, brez odporne moči.

— Oh, potolažite se! V najgloblje dno svojega srca hočem poseči in dvigniti iz njega najbogatejši zaklad ljubezni.

— Ne — ne ne! Ne govorite o ljubezni.

Kakor bi jih s silo pehala, so se pririnale besede iz njenega grla

On je stal pred njo, osupnjen in ni vedel več kaj reči. A gledal jo je z očmi, ki so naraščale in se povijale v nekak otožen mehek tenj in vpraševale tisoč vprašanj. Tako milo se mu je storilo, da bi bil najrajše zaplakal. In ljubezen do krasne, strastne žene, ki je ležala bolj nego sedela liki potrta Tragedija pred njim, je naraščala — naraščala. In v srcu se mu je razlegala glasna tisočakordna parafraza večnega himenskega velespeva.

Sklonil je glavo k nji, njegov mehko topli dih je božal njeno osolzeno lice, tiho, tiho ji je šepetal besede tolažbe in opojne, bajne, ljubke, sladke, strastne ljubezni.

Ona je polglasno mrmljala.

— Gledališka dama sem. Deske so tako nevarne. Tako dolgo sem bila močna, hrabra...

— Carlotta! Moja ljubezen ne pozna predsodkov. Moja ljubezen je brezmejna...

.... Srečna, blažena mu je ležala v naročaju, v njegovih plamtečih poljubih so se sušile njene solze....

* * *

Ljubljeni, neskončno ljubljeni!

Nocoj pojem Lolo v Caverleriji. Potem se poje kratka nova opera, v kateri nimam opravka. Pridi v gledališče, po končani Caverleriji me počakaj v vestibulu. Pojdeva skupaj. Tisoč poljubov dobiš tedaj.

Tvoja mala zvesta

Carlotta.

Viharen aplavz je pretresal operni hram. Burna pohvala je bila zaslužena.

A Milan ni mislil na predstavo, na petje, na aplavz. Niti vedel ni, da je zavesa padla. Njegove oči so požirale malo črnooko dekle, ki je sedelo z neko starejšo gospo v sosedni loži.

To je bilo vtelešeno življenje. To je bila cvetoča pomlad. Nedolžnost! Oh, kako osvežujoče je to! Kako puhti življenje iz tega gibkega, mladega, telesa!

To je nekaj povsem novega. Takih občutkov ni imelo še nikdar njegovo srcé.

Mladost! Mladost!

Kdaj je že pozabil, kakšen čar tiči v mladosti! Kako skrivnosten je nežni popek, iz katerega se še le razcvete polna roža... Oh, kriva pota, kriva pota...! Varave sanje! Tu je sreča, kjer še ni moglo sovražno življenje s svojo trdo roko zatresti strupa. Tu je še upanje...

Carlotta je čakala v vestibulu — čakala.

Ko Milana le ni bilo, je pohitela v njegovo ložo. A njega ni bilo tam. To jo je presenetilo, kajti vedela je, da je bil v gledališču. Kje li je?

Carlotta ga ni našla, kajti Milan je sedel v sosedni loži in tolmačil damama dejanje, ki se je vršilo na odru.

In družega dne ju je obiskal.

Štirinajst dnij je spremljal malo Berto povsod, na šetališču, na korzu, v gledališče, v koncert, skratka povsod.

Operna družba je zapustila mesto, Carlotta ž njo. — — Milan je ostal.

* * *

Dragi mi Henrik!

Vi skladate pesmi in pišete romane, vstvarjate sohe in slikate slike. Vi ste sami umetniki. A vendar ne umejete nič. Nepojmljivo, ves svet napolnjujoče, z elementarno silo se raztezajoče čuvstvo ljubezni hočete vtisniti in zožiti in spraviti v besede in oblike! Kako jalov trud!

Kaj je ljubezen?

Kdor čita Vaša dela in gleda Vaše umotvore, bi moral misliti, da je knjiga ljubezni pred Vami odprta kakor nepregledna ravan, ki se širi pred Vami, kadar stojite na holmcu; moral bi misliti, da poznate celo njeno abecedo in vso njeno aritmetiko; moral bi misliti, da ni ljubezenskega pojava, katerega ne morete analizovati, etiketovati in opisati; moral bi misliti, da poznate ljubezen in njeno slast in strast, in njene boli in radosti, in njeno javnost in skrivnost tako točno, tako dobro, tako globoko kakor Vaš žep, ali pa predala vaše pisalne mize.

A Vi ne veste nič o ljubezni.

Vi znate pisati, slikati, kipariti; Vi znate dvoriti in klanjati se; Vi znate kovati ljubezenska pisma in vzdihovati v soju lunine svetlobe; znate sanjariti in modrovati. O ljubezni ne veste nič.

Prepričal sem se. Izkušnja me je naučila.

Tudi jaz sem mislil, da poznam ljubezen.

Mislil sem!

Kakšen tepec sem bil!

Hvala Bogu! Končano je.

Nikar se ne smeji.

Naše življenje ravna slučaj. Ta slepi starec me je vodil po mestih, polnih umetno prikrojenih ljudij, po plesnih in koncertnih dvoranah, po dramskih in opernih gledališčih, po cerkvah in hramih, po dirkališčih in drsališčih. Povsod sem iskal ljubezni, stokrat sem jo našel — — dozdevalo se mi je tako. Stokrat sem se prevaril. Srcé, moje lastno srcé me je varalo.

Ne.

Nikdar še nisem okusil ljubezni. Menim prave, žarke, naravne, brezobzirne, nepopačene ljubezni. Nikdar — do današnjega dne.

Konečno!

Opisati je ne morem. To gigantično čustvo klubuje vsem besedam. Kadar bodeš imel časa, pridi sem, v mojo tiho, mirno vasico.

Tu je vse naravno, tudi ljudje in — ona. Kmečko dekle, zdravo, krepko, krasno in — zaljubljeno! Zaljubljeno preko ušes.

Koliko sem trpel! Dolgo mi ni verjela. Sedaj je prepričana in oba sva srečna. Srečna! Pojmiš li to besedo?

Sedaj prihaja življenje. To je začetek.

Pridi! Divil se bodeš.

Tvoj

Milan.

Henrik je prečital list. Jeza ga je zgrabila in smejal se je srdito: Pene! Pene!

Prihodnje Milanovo pismo je dobil iz Kajire....

Srcé mi sanja.

Srće mi sanja zlati sén
o srečnih dneh mladosti ...
vanjo mi duh je zatopljen —
o zlati sén, o zlati sén . .
ti si mi vir bridkosti!

Sedaj nadej ni v srcu več,
nadej v lepši dóbi,
vgasnil v njem je zor — blesteč...,
ljubezen v srcu mi — budeč, —
v njem prazno je kot v gróbi!

Zdaj vanj razliva se bridkost,
vzbudeva jo spoznanje,
da minila mi je mladost —
nje radost in pa nje sladkost,
vse minilo kot sanje!

Bogomila.

V odgovor gč. Vandi.

er je že Vanda sè svojim odgovorom gospej Danici na njen članek: »Moderna žena in gospodinjstvo« dregnila tudi mene, urednico, češ, da »urednica sama hvali Danico in odlikuje njene spise«, povedati ji moram to-le:

1. Da Danico hvalim ob raznih prilikah, kjer se le govori o »Slovenki« in naših ženah, je res, kajti prepričana sem, da je Danica — čestite sotrudnice so tudi lehkó razvidele iz njenih spisov ter mi gotovo pritrdé — ena najizobraženejših naših žen, ako ni najizobraženejša.

2. Njenih — Daničinih — spisov nikakor ne odlikujem pred kakimi drugimi; sprejemam jih pa v list vedno z veseljem, ker so vedno zanimivi in poučni. Gč. Vanda je pisala proti koncu svojega odgovora »... a jaz se čudim, kako je bilo možno, da Vaš spis ni našel takoj svojega cilja med staro šaro«. Na to moram odgovoriti cenjeni gč. dopisovateljci, da spisa nisem zavrгла zato, ker je imel mnogo pametnih in dobrih idej, dasi je bil nekaterim tu in tam nejasen, onim namreč. ki niso znali, kaj misli Danica, kaj naj bi namreč žena delala, ako ne opravlja hišnih del.

Gospa Danica je v svojem lanskem spisu, katerega večkrat citira gč. Vanda, menila, naj bi žena z opravljanjem kakega poklica — učiteljica, telegrafistka i. t. d. pomagala možu v skupnem budgetu. In tako je tudi letos menila gospa Danica, žal, da tega ni povedala jasneje.

Spisa nisem tudi zavrгла radi tega, ker je res mnogo gospodinj tako pretiranih, kakor jih riše g. pisateljica in te — ako jih je kaj med nami — naj bi tam videle svojo sliko ter svoja hišna opravila opravlјale hitreje, dasi natanjko, kar je lahko mogoče in kar gospa Danica tudi dobro ve iz svoje izkušnje.

Na željo g. Danice ne priobčim za sedaj članka, katerega je proti gč. Vandi spisala sotrudnica Ljub a, kajti Danica mi je pisala, da se bode branila sama.

Toliko gč. Vandi v odgovor na to, kar je meni očitala; ob enem si pa usojam prositi, da bi v prihodnje pisala malo mirnejše nego sedaj, kajti nekatere neuljudne besede bodem morala v prihodnje črtati, kljub temu, da mi gč. Vanda to prepoveduje.

Marica.

O tem in onem.

Pismo I.

Velecenjena gospa urednica!

Bodi! Ugoditi hočem Vašemu ljubeznivemu povabilu, in pisati mesto zasebnih javna pisma. Le nekako tesno mi je. Dasi sem sicer že videl »tiskanega«, pišem sedaj vendar prvič v prozi in »niemand beichtet gern in Prosa«.... »Sub rosa« človek pravi bolj neženirano svoje misli in čuvstva....

Gospod pl. Kleinmayer je izraz »sub rosa« v tem pomenu v svojem trnjevem spisu o rožah sicer obsodil, a ker pa rabijo drugi ljudje vsi le tako, zato mi že oprosti, da se ga poslužujem v tem smislu, posebno ker one rože res niso bile take, da bi bile človeka zvale k sebi. No, kaj se hoče: »ni je rože brez trnja, in njegove imajo še celó samo trnje. »Quod natura non dedit....« so pravili tedaj, ko so se dajali za načela.... Gospa urednica, Vi imate v roki svinčnik... prijeli ste ga trdneje... in sedaj pojde od »gospoda pl. Kleinmayer-ja« do besede »dedit«... Oprostite, tega ne smem dovoliti! Vi ste mi obljubili, da smem govoriti brezobzirno, in tega se hočem držati... Jaz pišem brez rokov, v pravem in prenešenem pomenu... Sicer pa prevzamem vso odgovornost na se, in verujte mi; ako bo hud eden, bode jih sto, ki bodo kvaležni Vam in meni.

Začnemo tedaj,

Vi me vprašate, kako sodim o najnovejšem pojavu v našem slovstvu, dekadentski poeziji«.

Pred vsem se čudim, da jih že imamo.

Jedva so potihnilo boji med »idealisti« in »realisti«, ki so razburili vso Slovenijo, ki so jo razdelili v dva sovražna tabora. Pušice, kamenje, polena, kar je bilo komu baš pri roki, je letelo od jedne strani na drugo, mnogi pa so kazali sovražnikom samo jezike ali pesti, pri čemur so porinili še palec med kazalec in sredinec, da bi pač naredili več vtisa; no, vojščak je hotel biti vsakdo... Zmagali so realisti, če ne v teoriji pa vsaj v praksi, in to je glavno. Nekdaj me je zanesla usoda v neko gorenjsko krčmo, v kateri so se jeli fantje koj po mojem vstopu pretepati. Steklenice so žvenketale, stoli hreščali, fantje preklinjali, dekleta jokala, — kar vstopi v sobo orjašk mladenič. V hipu je bilo spet mirno. S pomočjo njegovih medvedjih rok in levjega glasu, sedela je kmalu vsa družba zopet za mizo. Le mal, suhoten človek na dolnem koncu omizja je kričal, da mu orjaški Tine ne bo zapovedoval, da on je sam svoj gospod itd. itd. Slednjič se je celo dvignil s stola in vzel prazen vrček v roko. »Boš sedel, ti prekuita kruota!« je zarenčala silna skrinja miru in sprave. »Ne bom ne, kogà boš ti!« vpila je »kruota«, a jako previdno — že sede. »Teoretično« tedaj mali rogovilež ni sedel, »praktično« pa njegovega sedenja ni bilo razločiti od sedenja drugih mladeničev, ki je bilo tudi »teoretično«... Tega dogodka sem se spomnil ob trditvi, da so realisti zmagali... Nedavno sem govoril z nekim odličnim »idealistom«, katerega bi bil smrtno razžalil, če bi mu rekel, da je »realist« in ta mož je očital Meškovemu sicer tako divnemu spisu »Srako-

perjeva hruška^{*)}, da ni verjeten, da ni posnet po resničnem življenju. Prava gorenjska »kruota« ta mož!

Motil bi se pa tudi, kedor bi mislil, da je zmagal takozvani »Govekarjev realizem«, »naturalizem« à la »V krvi«. Jaz sem pre pričan, da je bilo jako prav, da se je tedaj nastopilo tako radikalno. Če pošegečeš spečega človeka z gosjem peresom, je sicer možno, da plane po koncu in se ti postavi po robu, a gotovejše je, da če ga suneš v rebra. In g. Govékarju je bilo gotovo nekoliko do tega, da se speči mož razkorači... Vedel je, da se po nekih »večnih zakonih« to začetkom divjekipeče šumenje pomiri in spremeni kmalu v prijetno, mirno gibanje, a nikdar več ali vsaj ne tako hitro v leno, mrtvo otrpljenje. Dober igravec na biljardu ne porine kroglice le do tje, kjer jo hoče imeti, ampak sune jo krepko, a tako, da se mora po zakonih mehanike vstaviti, odbita od trdih sten, na pravem mestu.

Kakor tedaj rečeno, po besnečem boju dobili smo neki zmeren realizem v našem slovstvu, in vsak pravi poznavavec umetnosti je moral biti vesel. A tu zapiše odličan slovstvenik, konstatujoč zmago realizma: »Celo dekadenta že imamo!«... O, nepremišljena usodepolna beseda! Kakor pri zadnji večerji učenci, ko je omenil Gospod izdajavca, dregali so se mlajši slovenski poetje pod rebra, češ, ali sem jaz, ali sem jaz, ali si ti, ali je on... Kmalu so spoznali, da ta eden, ne morejo biti vsi, in mislili so si »kar še ni, pa se še lahko zgodi«. ... In dobili smo dekadente. Ker pa vem, da mi bo mnogi ugovarjal, češ, da to ni vzrok, da imamo »modernike«, zato naj konstatujem samo to, da jih imamo, kar je glavna stvar.

Že lani, ko je izšla pri g. Gaberščeku abit. spomenica »Na razstanku«, prištevali so kritiki in nekritiki nadarjenega g. Aleksandrova dekadentom. Letos pa smo dobili dve dragoceni zbirki poezij, gg. Cankarja in Zupančiča, in že platnice, posebno one pri gosp. Zupančiču kažejo, da krijejo te platnico moderno blago (G. kritik E. K. v »Slovenki« pravi, da so one platnice »ukusne«. Hm! ponovil bi najraje ono: »Gusti und Ohrfeigen sind verschieden«. — Meni in mnogim mojim znancem so se zdele — smešne. Oglejte si gosp. E. K. še enkrat onega moža na desni, pa brez predsodkov! In sicer čemu hvaliti platnice, ko je za platnicami toliko krasnega!) O poezijah

*) »Knez. knjižica«, — sicer edino prebavljiva knjiga let. »Matic« širšim krogom vsaj. G. uredn. »Zvona« so mnogi gotovo hvaležni za njegove besede. Če bi sedeli v odboru Angleži, potem bi umeli, da je zašlo »Cirkn. jezero« v »Zabavno. knjiž.«, a ker sedé v njem Slovenci, potem moremo reči le: »Gusti und Ohrfeigen sind verschieden...«

Zupančičevih bi rekel jaz, da so res izreden pojav v našem slovstvu in da so onega goldinarčka pač vredne. To omenjam radi tega, ker je nedavno vskliknil nekdo v nekem slov. listu govoreč o Zupančiču, kojega je pa privlekel prav za lase v svoj »duhoviti« članek; »In za to dajaj en goldinar!« in na to je citoval te verze:

Ej, ej, ej!

Cin, cin, cin....

Mm!....

Jaz sem dobil Zupančičevo knjigo še le dva dni pozneje, a že tedaj sem bil uverjen, da je oni gospod iztrgal iz konteksta na sebi res smešne verze, da bi pesnika osmešil, prav kakor je bilo to navada za dobe nekega zloglasnega slovenskega kritika. To je nepošteno, ljubi gospod! Sedma božja zapoved se glasi: »Kradi!« Vi se zgražate? Moj Bog, čemu? Izpustil sem po vašem receptu le besedico »ne«.... Priznati moram, da sem videl navedene verze v vse drugačni luči, ko sem čitел naslov »V saneh«, a da mi ona pesem ni prav nič ugajala i mi i zdaj ne ugaja, dasi mi ugajajo nekoje, ki mi s početka niso ugajale. Prav tako se ne morem sprijazniti s pesmimi na strani: 24, 38, 42, 51, 52, 54 in še nekoje druge. Mnogih pa se kar ne morem načitati! To je sicer moje skromno, subjektivno mnenje, a vem, da se godi mnogim kakor meni.

In zakaj mi ne ugajajo one pesmi? Nekoje, ker ni v njih nič posebnega, originalnega, druge ker — jih ne umem. In če jih ne umem jaz, ki se smem vendar prištevati med »izobražence«, kako naj jih ume velika masa našega ljudstva. Ali pa je g. Zupančič in so drugi naši dekadentje mnenja, da je dovolj, ako olajšajo sami sebi srce, ako se umejo sami sebe? Tak odgovor sem dobil nekđaj od nekega priznanega mladega pesnika, ko sem mu očital nejasnost. Na tak odgovor je pa najboljše vprašanje: »Brate, čemu pa dajaš svoje apokalipse med svet? Kako hočeš, da naj ljudje kupujejo tvoje umotvore?« Naj je Tolstoj v svojih nazorih še tako paradoksen, eno vsaj zahteva po vsi pravici: umetnost bodi vsakomur pristopna, sicer nima pravice do obstanka. Nekđaj sem čital dr. K. Mayera. Spominjam se še, da poroča o vtisu, ki ga je napravil na Indijance priprost, a krasen »Ave Maria«; — vsem so stale solze v očeh. Pri Indijancih pač ni govoriti o kakem smislu za umetnost, njih »muzika« gotovo nima s to božjo hčerko ničesa opraviti in vendar je ona pesem ganila njih srca. Umetnost, prava umetnost je pristopna vsakomur, tudi najpriprostejšemu človeku*).

*) To velja z ozirom na naobraževalne umetnike posebuo. — Pis.

Popularnost je pri vsakem umetniku le najboljše znamenje, ljubezen in spoštovanje, znamenje, da ga ljudstvo ume. In ta ljubezen je prostovoljna, prava, ni one vrste, ki jo uživajo od neumnega ljudstva ljudje, ki so se rodili ali »blago«, »preblago«, ali celo »visoko« in stoje vsled tega, dasi so morda pravi tepci, na postamentih, pred katerimi se mase priklanajo. Ta ljubezen nima zaslombe v mečih in puškah in v govorih klečeplaznih sleparjev, ampak prosta se bliža umetniku, da mu sladi težke ure, ko ga tare svetovno in lastno gorje. (Vidite, g. urednica, jaz sem veré, da trpi vsak umetnik na »svetobolju«. le da sem zato, da naj tedaj ne javka in stoka, ampak »jezno kliče le na delo, ki naj spasi nas edino«). Umetnik, kojega ljubi zdravo krepko ljudstvo, — sevedane oni, kojega slavi mestna druhal, ker zna božati njene strasti, — oni umetnik je dosegel svoj namen. Jaz bi se vsaj ne sramoval, ako bi mi kdo rekel: Tvoje pesmi prijajo ženskim in neizobražencem, razvajanemu inteligentnemu človeku pa gotovo ne!«, še ponosen bi bil! Gregorčič, Prešeren, Aškerc, Jenko so dobili i med ljudstvom navdušenih čitateljev. Prepričan sem, da se bo isto ljudstvo divilo i mnogim pesnim g. Zupančiča, a vsem ne, ker jih ne bo umelo. (Ako pravim ljudstvo, ne mislim izključno le priprostih, neukih ljudi, zato naj rečem: ono delo, katerega priznajo ti ljudje in inteligenca z nepokvarjenim ukusom, to delo je dobro). Kratko: jaz bi Zupančiču svetoval, da naj bo naraven, priprost, jasen, kakor je on po zatrdilu veljavnih kritikov že od narave.

Se pa li sme umetnikom svetovati, predpisovati jim, kaj in kako naj vstvarjajo? Po mojem mnenju je od umetnika samega odvisen odgovor na to vprašanje.

Nemški estetiki so razdelili umetnike na tri oddelke: diletante, talente in genije, dasi se nemških estetikov bojimo kakor samega vraga, menda vendar ta razdelitev ne bo tako slaba, da bi je človek ne smel sprejeti. Jaz vsaj sem za njo.

Vzemimo lestvo, ki ima tristo klinov, in na teh klinih stojijo umetniki od onega, ki je le ped nad zemljo do onega, ki stoji že visoko gori pod nebom. Do klina 100 so diletantje, od tu do 250 talenti, dalje geniji. Vprašanje je, ali je možno istemu umetniku splezati od prvega klina do klina 300? Moje mnenje je, da ne! Narava ga je postavila koj ali na klin 1, ali na klin 100, ali pa 250. Če je marljiv, nevtrudno delaven, popne se pač od 1 do 100, oziroma od 100—250, oziroma 250—300, a nikdar ne pride oni na 1 čez 100, oni na 100 čez 250. V toliko sem za one, ki trde: »Poeta fit«... a tudi le toliko. In po tej razdelitvi naj odgovorim na vprašanje, ali se sme poetu, sploh umetniku dajati svete.

Diletantom bi dal koj enega, oni naj molče! Dano jim je sicer čutiti nekoliko gorkeje, nego »navadnim« ljudem, dano jim morda pisati gladke, zveneče verze, a nikakor ne vstvarjati umotvorov. niti za svoj čas ne, nikdar ne vdahniti svojim mogoče celo navidezno krasnim verzom, — govorim naj le o poetih, — vonja prave poezije... Zaman je njih trud, čez klin 100 ne pridejo nikdar, in tam stoprav prične umetnost — s talenti. Se sme li svetovati talentu? Da! Dela talentov v obče ne prežive svoje dobe, ne prehajajo na pozne rodove, pač pa talent lahko izpolni popolnoma svojo dobo, posebno ako se je povpel do klina 250. In to stori talent in potem piši tej svoji dobi! Bodi jej učitelj! To bodi namen, smoter talentu. Talent koristi svoji dobi, — talent bodi poet tendence! V današnji dobi boj med morečim kapitalizmom in vstajajočimi trpini, bodi veliki duhovnik, bodi Mojzes vsem nesrečnikom, ki jih pripravljaj za težko pot skozi Rudeče morje v blaženo deželo Kanaan, kjer sicer ne bo medu in mleka, a bo kruha dovolj! Ali pa ne sme talent nikdar dati odduška lastnim čustvom? O da, on čuti globoko, ker je pravi umetnik in kot tak se ima pravico posluževati onega hladila, ki mu ga je dala narava v odškodnino za oni blaženi mir, ki ga uživajo filistri... Talent sme biti z eno besedo tudi »subjektiven lirik«, kajti on je umetnik in kar mu privre iz polnega srca, je umetnost!

In se sme svetovati geniju? Ne! Klobuk z glave in — občuduj! Genij je absoluten vladar v kraljestvu umetnosti, on piše vsem časom in vsem ljudstvom, on piše kar hoče in kakor hoče, vsemu je vtisnjen pečat božjega duha. Genija vodi njegov silni duh čez prepade in ovire: on stoji nad svojo dobo in in le težko zabrede v nje nezmiselnosti! In če greši — greši genijalno. in njegov pogrešek nadkričuje neprimerno najboljšo, kar je vstvaril diletant, pravi nekako R. Gottschall.

" Moje pismo je narastlo že čez mero in treba mi je hiteti h koncu. Omenim naj danes le še sežganih Cankarjevih pesmi.

Nedavno sem se v neki nemški družbi jako zameril trem damam. Govorili smo namreč o liriki, in pri tej priliki sem jaz rabil izraz »erotične pesmi«. Koj je bil ogenj v strehi, češ da bi se morale erotične pesmi sploh zavreči, ker so nemoralne. Jaz sem ugovarjal, da ne vidim v erotični poeziji prav nič nemoralnega, za kar pa sem dobil od strogih dam prav zaničevanja polne poglede. Neki gospod, ki je dotlej poslušal to pričkanje s prav diabolskim mirom, obrnil se je k meni in me vprašal: »Kaj pa vi prav za prav umete pod »erotična poezija«?, »Ljubimske pesmi seveda«, Vidite, to sem si mislil takoj, to imate še iz nemškega berila za peto šolo, dandanašnji

pa umem pod erotično poezijo »vedno opolzlo, čutno, nemoralno poezijo!« Tableau! Ali sem gledal! Zagovarjal sem se s pomočjo jezikoslovstva, da je moja prava, kakor zagovarja g. pl. Kleinmayer »sub rosa«, a moral sem se vdati, kakor se bo moral g. pl. Kleinmayer: — Cesar — nadvlada nad gramatiko!... No takrat pa, ko sem spoznal, zakaj so bile dame tako ogorčene, nisem mislil ne na g. pl. Kleinmayer-ja niti ne na njegove rože, ampak edino le na poezije g. Cankarja, katere sem dobil prav oni dan iz druge roke in jih baš prečital. Mislil sem tedaj na nje in sicer tako: oni gospodje, ki so spoznali imenovane poezije vrednim smrti ognja, umejo besedo »erotičen«, kakor moje dame. In o nesreča! te poezije nosijo že na platnicah ime: »Erotika«... Čemu jih še čitati, — po imenu jih bode te spoznali!...

Tako sem mislil takrat in i sedaj si ne morem drugače razglagati žalostne smrti (brez šale: res žalostne!) Cankarjevih pesmi. Moj Bog, to so ljubavne poezije, kakor jih imamo nekaj boljših in brezprimerno več slabših v našem slovstvu! Če bi bili oni gospodje, ki so bili za prerano smrt teh umotvorov, in g. Cankar sam — židje, jaz pa Lueger ali Gregorič, rekel bi; reklama... Tako pa, ko smo, kar smo, rekel bi v svojo in našega slovstva tolažbo: pomota! Kajti, gospoda, ako začnemo kuriti z le toliko »nemoralnimi«, slovenskimi knjigami, kakor je Cankarjeva »Erotika«, potem bodo imei prihodnjo zimo trgovci za les v Ljubljani slab »gšeft«.

Takrat, ko je počila vest, da imamo v svoji sredi kot specialiteto dekadenta, palo je največ oči na g. Cankarja in gotovo po pravici. Neki odličen slovstvenik mi je zatrdil, da se je čutil tudi Cankar sam »onega«. Da govorim le o »Erotiki«, reči moram, da s takimi dekadenti se da še orati. Meni je bilo vsaj vse umljivo, in dobil sem v tej knjigi toliko lepih pesmi, da le obžalujem, da je »sveti ogenj« pripravil toliko ljudi ob ta umetniški vžitek, ki ga jim bi dal Cankar. Drugič naj gleda, da reši Cankar svoje cvetke tako gorke slane.

Če bi bil g. Cankar hud name, ker mu na pol odrekam ime »dekadent«, in bi mi znal očitati, da mi je »dekadenca« toliko, kakor: neumljiva ali celo nesmiselna kolobocija, blagovoli naj sprejeti »na znanje«, da priznam i jaz, da ima dekadenca poleg mnogih slabih tudi nekaj dobrih strani, in da se je po mojih mislih on okoristil baš skoraj izključno s temi dobrimi, kakor je res tudi glede g. Zupančiča, da je mnogo najkrasnejšega pri njem baš »moderno«, a kar imata najslabšega oba je tudi »moderno«. (Slovenka 1899, 1. julija, št.)

Tako, veleč. g. nrednica, to bi bilo prvo pismo. Ako blagovolite sprejeti te vrste v cenj. list, prihodnjič pa spet kaj drugega. Z odličnim spoštovanjem se Vam pripoča :

Feodor Sokol.

Godčevo zdravilo.

Tam pod goro je mlad in čil
Za rano Mrakov sin k sil,
Hripavi glasi raz gore
Ciganske tolpe se glase.

»Daj lepi mladi! mal mi dar
Če ti prihodnost tvoja mar;
Iz gub dlani jaz vse izvem
Osode tajnost ti povem. — «

Čarobna deva črnih las,
Lic temnih, vitki nje je stas,
Čez plot k mladenču pridehti
Proseče vanj upre oči.

»Zahtevani tu imaš dar,
Zdaj kaži mi ciganski čar,
Na! — glej na dlan, če kaj umeš
Legati, vedi, mi ne smeš.

Vsplamte zdaj devine oči
Tipaje dlan — zagrohoti
»Premineš! — lune ko sijaj
Na nebu spremeni se v mlaj — «.

Po vsi vasi se govori:
Za smrt bolan zdaj že leži,
Pred malo dnevi še kosil
Ta mladi Mrak je zdrav in čil.

Šaljivi godec od peči
Prašalcu to odgovori:
»Pri meni mlaj je včeraj bil:
Sem sivo brado si obril — «.

Na večer znanci se zberó.
Prišli so k njemu po slovó;
Bolniku vspe globok zdihljaj,
Bolestno praša: »kdaj bo mlaj? — «

Bolniku živci zadrhte,
Ko čul, da mlaj minil je že.
Odneha smrtna bol, ta hip,
Z neba pa smeje se mu — ščip.

Desimira.

Književnost in umetnost.

Književna obavijest. Širom mile naše domovine uobičajilo se, da se u svakom povećem mjestu sastaju diletantski zborovi, koji po kakvim veselim igrokazom zabavljaju občinstvo. No poznato je, da je priredjivanje diletantskih predstava veoma teško najviše stoga, što je diletantima teško nasmoći igrokaza u 1 ili 2 čina.

U svoj našoj književnosti imamo tiskanih tek nekoliko igrokaza u 1 činu; a prepisivanje igrokaza i uloga zadaje i mnogo posla i troška. Osim toga nije igrokaze moći ni dobiti, nego dobrotom kojega društva. A diletanti naj vole kratke i dobre igrokaze, jer se rijetko gdje odvažuju na velike i težije komade.

Da toj nestašici igrokaza doskočimo i da pomognemo našim diletantskim zborovima, odlučili smo izdavati »Diletantsku kazališnu biblioteku«, u kojoj ćemo u malim svescima izdati najviše kratke šaljive igrokaze u 1, 2 i 3 čina; a nadjemo li dosta odziva, tiskat ćemo i veće lijepe igrokaze, koji još nijesu nigdje tiskani.

»Diletantsku kazališnu biblioteku« uredjivat će nam g. Stjepan Širola, učitelj i književnik, kojemu su potrebe diletantskih zborova osobito poznate, jer se već dugo bavi sa diletantskim predstavama.

Izdat ćemo predbježno:

I. sveska: »Varalica«, vesela igra u 4 slike.

Za diletantsku pozornicu priredio Stj. Širola.

II. sveska: »Novo stoljeće«, šaljiva igra u 1 činu.

III. „ »Urar i njegov šešir«, šala u 1 činu.

IV. „ »Trufaldino« ili »Sluga dvaju gospodara«, vesela igra u 2 čina.

V. sveska: »Šest novčića«, šala u 1 činu.

Nadje li naše poduzeće povoljna odziva naročito u gg. diletanta i kod slavni hrvatskih pjevačkih društava, mi ćemo nastaviti izdanjem sve takovih igrokaza, koje će svako diletantsko društvo moći prikazivati; a bit će mu pri tom olakoćeno našom »Diletantskom kazališnom bibliotekom« i tim, što ne će trebati prepisivati »uloga«, jer će naša biblioteka biti tako jeftina, da će si svaki diletantski zbor moći nabaviti odmah toliko primjeraka, koliko osoba sudjeluje u dotičnom komadu.

Pa i ostalo slavno čitalačko občinstvo, koje voli dramske spise, naći će u našoj »Diletantskoj kazališnoj biblioteci« takovih stvari, koje će ga zanimati, jer urednik gosp. Stj. Širola imade veliku zbirku najbiračnijih igrokaza domaće i strane literature, te će ih po malo u našoj »Biblioteci« obijelodanjivati.

Stavljajući to do znanja našim slav. diletantskim zborovima, sl. pjevačkim društvima, upraviteljima putujućih kazališta i u opće svima, koji se kazalištem bave ili zanimaju, preporučamo im našu »Diletantsku kazališnu biblioteku«, koja će se tiskati nakladom knjigotiskare Janka Dujak-a u Sisku.

I. sveska: »Varalica« izaći će koncem mjeseca lipnja o. g. Cijena će joj biti 20 novč. Djelce će se prodavati u svakoj hrv. knjižari,

a može se naručiti i kod nakladnika J. Dujak-a, knjigotiskara u Sisku.

„Bravec“ ali „bralec“? Jezikoslovna razprava. Napisal prof. Perušek. Pridejane so: Opombe k Levčevemu »Slovenskemu pravopisu«. Založil pisatelj. Prodaja L. Schwentnerjeva knjigarna v Ljubljani. Cena 30 kr., po pošti 33.

Ko sem prečitala v Levčevem pravopisu odstavke: »Kako izrekamo in pišemo soglasnik l«, se mi je srce stisnilo in občutilo takšno bol, kakoršno občutimo, ko se zavemo, da je minulo nekaj lepega in priljubljenega. In ko sem še enkrat čitala čudne stavke in besede: Čovnar ima dovǵ čovn; dav mi je piščav, jevka ima veje do tav, vovk, biv, obuv i. t. d. ter zraven pombo, da »kdor pred soglasniki in na koncu besed l čisto izgovarja, tisti se spakuje, govori tuje in prisiljeno«, tedaj sem si dejala: Hvala Bogu, da več ne poučujem, ker tako izgovarjati bi jaz nikdar sama ne hotela, ne hotela bi pa tudi drugih učiti in ne poslušati, da bi mi tako izgovarjali. Moje žensko srce se je za tisto lepo blagoglasnico l kar jokalo.

V 10. št. »Slovenke« sem vendar priporočala Slovenkinim sotrudnikom Levčev pravopis, dasi mi je bil »bralec« kot nephilologinji prav tako upravičen kakor »tkalec«. Priporočala sem »Pravopis« pa zato, ker je res že želeti, da bi se enkrat zedinili in priporočala sem ga tudi, ker se moram kot nephilologinja udati pravilom philologov in ravnati pisavo v listu po večini.

Nekega dne me je kar mahoma vzradostil »Slovenski narod« s prav lepim podlistkom. Da, nikar se ne oddaljimo še bolj od bratskega jezika hrvatskega, saj smo Slovenci že itak dovolj revni in osamljeni, sedaj naj pa še jezik omejimo na samo Kranjsko ali Gorenjsko govornico! Še bolj nego ta izboren podlistek me je vzradostila knjižica, katero je izdal g. prof. Perušek v Ljubljani, v kateri temeljito dokazuje, da je prav bralec in ne bravec. Dasi sem jaz odkrita sovražnica našim preobilnim philologom, pozdravljam imenovano jezikovno razpravo g. prof. Peruška z odkritosrčnim veseljem, saj upam, da nam reši sé svojo učeno pisano brošurico naš lepi, blagoglasni l.

Márica.

Razno.

Družba sv. Mohorja. Po smrti velezasluženega predsednika dr. V. Müller-ja in dolgoletnega odbornika B. G. Roszbacher-ja je bilo pri družbi sv. Mohorja izpraznjenih dvoje odborniških mest. V smislu družbenih pravil se je zbralo dné 18. t. m. nad 40 celovških udov, da izvolijo nova odbornika. Volitev je vodil dosedanji družbeni podpredsednik preč. g. stolni školastik in poslanec Lambert Einspieler, ki se je v iskrenih besedah spominjal zaslug pokojnih odbornikov za našo družbo. Odbornikom sta nato bila soglasno izvoljena g. c. kr. profesor Jož. A pih in g. stolni kaplan Jož. Hribar. — Odbor je izvolil dosedanjega podpredsednika, preč. g. Lamb. Einspielerja predsednikom, in g. blagajnika Šim. Janežiča podpredsednikom Mohorjeve družbe. — Število udov je letos nekoliko zrastlo!

Razglednice v korist družbe sv. Cirila in Metoda. Kdor želi še kaj razglednic, katere je izdala v korist družbe sv. Cirila in Metoda gdčna Ljudmila Roblek v Litiji (Kranjsko), s podobo škofa Strossmayerja, dr. Franceta Prešerna (v barvah), Simona Gregorčiča (v svitlotisku) in Valentina Vodnika, naj si jih naroči hitro, ker se je zaloga precej zmanjšala in se enake ne bodo več izdajale.

Razglednice se pošiljajo po pošti, ako se plača naprej, ali po poštnem povzetju.

Ker sl. družba potrebuje vedno več denarja, priporoča se gg. visokošolcem, bogoslovcem, dijakom in sploh vsakemu zavednemu Slovencu in Slovenki, da se dopisnice priporočajo in širijo, zlasti zdaj v počitnicah, ker na ta način pač vsak lahko brez težave podpira najpotrebnejše slovensko društvo.

Ruska književnost in — Turki. V majski knjigi »Istoričeskago Vestnika« čitamo: »Usodi je bilo ugodno, da bi Rusija s a m a seznanila Turke z genijem Puškina, in pri tem po ruski ženski, g. O. S. Lebedevi, ženi kazanskega župana, katera pod psevdonimom Gjulparâ (Solnčnica) v carigrajskem časniku »Terdžumani Hakikat« in v drugih glasilih turške stolice znani Turke s proizvodi ruske literature. S tem namenom je gospa Lebedeva, začevši leta 1893., prevela na turški jezik celo vrsto del ruskih pisateljev: L. Tolstega, Lermontova in posebno Pnškina, napr. »Kapitanova hči«, »Pikova dama«, »Metelica«, in posebno njegove lirične proizvode. Ker turška cenzura ni dovolila novega prevoda Puškinovega »Bahčisarajskij

fontan«, natisnila ga je energična ženska v Kazani, v Rusiji. Kako priljubljeni so Turkom ruski pisatelji, dokazuje uže to, da se je uže prvo leto (1893) prodalo Puškina, Lermontova in L. Tolstega nad 40 tisoč odtisov! Gospa Lebedeva je v Carigradu postala neizrečeno popularna, in najznatnejše hiše iskale so znanstva z njo. Sultan jo je sprejel v avdijenciji ter jo nagradil redom Šefakat 2. stopinje, v pismu pa, katero ji je poslal po svojem prvem tajniku, izrazil ji je svojo posebno naklonjenost. Od tistega časa je g. Lebedeva zaželen gost v višjem carigrajskem občestvu.

Priobčil M. H-k.

Doma.

Kit za različne materijalije: Za kosti, slonovo kost, ribjo kost ali bisernico se priporoča posebno sledeče lepilo: Namoči navadnega kleja v vročo vodo ter mu prideni toliko vgašenega ter v prah zdrobljenega apna, kolikor treba, da dobi lepilo potrebno goščo. Predmet, ki se ima lepiti, treba segreti, dobro očistiti ter z lepilom namazati, ter se z močnim trakom prav trdno zveže. Po preteku nekolikih dni se je lepilo dosti otrdilo.

Navadni mizarski klej, pogret in pomešan z zdrobljeno kredo daje izvrstno lepilo za kovine na les.

Da se pritrdi usnje na kovino, treba namazati kovino z vročim klejem, usnje pa z vročo obkuho šišk. Ko se posuši, se bode usnje prav trdno držalo kovine. (Fundgrube).

Svileni traki se operejo tako-le: Pomoči trake v mlačno vodo, ne da bi jih stlačila, namaži jih enakomerno z belim finim milom ter jih poplakni dobro v topli in potem še v mrzli vodi. Potem položi trake med belo platno ter jih namotaj, a vedno tako, da pride vrsta platna mej trake. Pusti jih čez noč na hladnem kraju, a drugi dan, ko so le še nekoliko vlažni, jih likaj na spodnji strani z vročim železom. Traki bodo zopet svetli in lepi kakor novi. Ako jih pa pereš v vroči vodi, se izgubi barva, v mrzli pa postane svila do cela trda. (Die ilustrirte Welt).

Listnica uredništva.

Vojtehov. O obeh Vaših spisih ni da bi človek govoril.

